Marking Scheme
Strictly Confidential
(For Internal and Restricted use only)
Senior Secondary School Examination, 2026 (XIIth)
SUBJECT NAME: - Gujarati (Q.P. CODE 110/10)

General Instructions: -

1	The CBSE has decided to introduce On Screen Marking (OSM) for the evaluation of Class XII answer Book with the 2026 Examination.
2	You are aware that evaluation is the most important process in the actual and correct assessment of the candidates. A small mistake in evaluation may lead to serious problems which may affect the future of the candidates, education system and teaching profession. To avoid mistakes, it is requested that before starting evaluation, you must read and understand the spot evaluation guidelines carefully.
3	**"Evaluation policy is a confidential policy as it is related to the confidentiality of the examinations conducted, evaluation done and several other aspects. Its leakage to public in any manner could lead to derailment of the examination system and affect the life and future of millions of candidates. Sharing this policy/document to anyone, publishing in any magazine and printing in Newspaper/Website, etc. may invite action under various rules of the Board and IPC."**
4	Evaluation is to be done as per instructions provided in the Marking Scheme. It should not be done according to one's own interpretation or any other consideration. Marking Scheme should be strictly adhered to and religiously followed. **However, while evaluating, answers which are based on latest information or knowledge and/or are innovative, they may be assessed for their correctness otherwise and due marks be awarded to them. In Class-XII, while evaluating two competency-based questions, please try to understand given answer and even if reply is not from marking scheme but correct competency is enumerated by the candidate, due marks should be awarded.**
5	The Marking scheme carries only suggested value points for the answers. These are in the nature of Guidelines only and do not constitute the complete answer. The students can have their own expression and if the expression is correct, the due marks should be awarded accordingly.
6	The Head-Examiner must go through the first five answer books evaluated by each evaluator on the first day, to ensure that evaluation has been carried out as per the instructions given in the Marking Scheme. If there is any variation, the same should be zero after deliberation and discussion. The remaining answer books meant for evaluation shall be given only after ensuring that there is no significant variation in the marking of individual evaluators.
7	Evaluators will mark (√) wherever answer is correct. For wrong answer CROSS 'X' be marked. Evaluators will not put right (✓) while evaluating which gives an impression that answer is correct and no marks are awarded. **This is most common mistake which evaluators are committing.**
8	If a question has parts, please award marks on the right-hand side for each part in the OSM Portal. Marks awarded for different parts of the question will be totaled up by the OSM System.
9	If a question does not have any parts, marks must be awarded in the left-hand margin in the OSM Portal. This may also be followed strictly.

10	If a student has attempted an extra question, answer of the question deserving more marks should be retained and the other answer scored out with a note **"Extra Question"**.
11	No marks to be deducted for the cumulative effect of an error. It should be penalized only once.
12	A full scale of marks __________ (example 0 to 80/70/60/50/40/30 marks as given in Question Paper) has to be used. Please do not hesitate to award full marks if the answer deserves it.
13	Every examiner has to necessarily do evaluation work for full working hours i.e., 8 hours every day and evaluate 20 answer books per day in main subjects and 25 answer books per day in other subjects (Details are given in Spot Guidelines).This is in view of the reduced syllabus and number of questions in question paper.
14	Ensure that you do not make the following common types of errors committed by the Examiner in the past :- ● Answers marked as correct, but marks not awarded. (Ensure that the right tick mark is correctly and clearly indicated. It should merely be a line. Same is with the X for incorrect answer.) ● Half or a part of answer marked correct and the rest as wrong, but no marks awarded.
15	While evaluating the answer books if the answer is found to be totally incorrect, it should be marked as cross (X) and awarded zero (0) Marks.
16	The Examiners should acquaint themselves with the guidelines given in the "**Guidelines for Spot Evaluation**" before starting the actual evaluation.
17	The candidates are entitled to obtain photocopy of the Answer Book on request on payment of the prescribed processing fee. All Examiners/Additional Head Examiners/Head Examiners are once again reminded that they must ensure that evaluation is carried out strictly as per value points for each answer as given in the Marking Scheme.
18	**If a candidate attempts both alternatives/options in a question where only one option/ alternative is required to be attempted, the Evaluator shall award marks in both the options. The system will take the higher of two scores and disregard the other response.**
19	**In a question having two options/alternatives, if a candidate has attempted only one, then the evaluator shall mark "NA" (Not attempted) against the option that has not been attempted by the candidate.**

MARKING SCHEME
GUJARATI (Subject Code-110)
(PAPER CODE : 10) (P100110)

Q.No.	EXPECTED OUTCOMES/VALUE POINTS	Marks
	SECTION – A **(READING SKILLS)**	
	અભય એટલે બાહ્ય ભયમાત્રથી મુક્તિ. મોતનો ભય, શસ્ત્રપ્રહારનો ભય, આબરૂનો ભય, કુટુંબપરિવાર વિશેનો ભય, રોગનો ભય, એમ ભયની વંશાવલી જેટલી લંબાવીએ તેટલી લંબાવી શકાય. એકમાત્ર મોતનો ભય જીત્યો એટલે બધા ભય જીત્યા એમ સામાન્ય રીતે કહેવાય છે; પણ એ બરોબર નથી લાગતું. ઘણા મોતનો ભય છોડે છે, છતાં પણ નાના પ્રકારનાં દુ:ખોથી નાસે છે. કોઈ પોતે મરવા તૈયાર હોય છે. પણ સગાંવહાલાંનો વિયોગ સહન નથી કરી શક્તા કોઈ કંજૂસ બધું જતું કરશે, દેહ જતો કરશે, પણ એકઠું કરેલું ધન છોડતાં હેબતાઈ જશે કોઈ પોતે માનેલી આબરૂ, પ્રતિષ્ઠા સાચવવા અનેક કાળધીળા કરવા તૈયાર થશે ને કરશે. જગતની નિદાના ભયથી કોઈ સીધા માર્ગ જાગવા છતાં લેનાં અચકાશે સત્યની શોધ કરનારે આ બધા ભયને તિલાંજલિ આપ્યે જ છુટકો, હરિશ્ચંદ્રની જેમ પાયમાલ થવાની તૈયારી હોવી જોઈએ. તો જ આ દુ:ખતી ભયોથી મુક્તિ મેળવવી શકાય. માંસ ભયમુક્ત થાય ત્યારે જ સાચા અર્થમાં એ માણસને લાયક બને છે. હરિશ્ચંદ્ર ભયની પાર અભયની અનુભૂતિ કરી શક્યા હતો. પ્રશ્નો : (1) અભય એટલે શું ? ઉત્તર : અભય એટલે બાહ્ય ભયમાંથી મુક્ત થવું ને. (2) આપણે ક્યા ક્યા પ્રકારના ભય અનુભવીએ છીએ ? ઉત્તર : આપણે મોતનો ભય, શસ્ત્રપ્રહારનો ભય, આબરૂનો ભય, કુટુંબપરિવાર વિશેનો ભય, રોગનો ભય વગેરે ભય અનુભવીએ છીએ. (3) સામાન્ય રીતે ક્યો ભય સૌથી મોઠો ગાગાય છે ? ઉત્તર : સામાન્ય રીતે મોતનો ભય સૌથી મોઠો ગાગાય છે. (4) સત્યની શોધ કરનારે શું કરવું જોઈએ ? ઉત્તર : સત્યની શોધ કરનારે બધા ભયમાંથી મુક્તિ મળવવી જોઈએ. (5) ગદ્યખંડને યોગ્ય શીર્ષક આપો. ઉત્તર : આ ગદ્યખંડને 'અભય' શીર્ષક આપી શકાય. * મૂલ્યાંકન કરતી વખતે નીચેની બાબતોનું ધ્યાન રાખવું. પરીક્ષા આપનાર પ્રત્યેક ઉમેદવારનું વાસ્તવિક અને સાચું મૂલ્યાંકન કરવું એ ખૂબ જ મહત્વપૂર્ણ પ્રક્રિયા છે. → Advanced Reading Skill ના પ્રશ્નોના જવાબમાં વ્યાકરણની સામાન્ય ભૂલોના માર્ક્સ કાપવા નહિ. → એકની એક ભૂલ વારંવાર થતી હોય તો એના માર્ક્સ એક જ વાર કાપવા વારંવાર નહિ. → MCQ પ્રશ્નમાં વિદ્યાર્થી જુદી જુદી 5 રીતે જવાબ આપનો હોય છે એમાં 95% થી 98% વિદ્યાર્થી માગ્યા પ્રમાણે યોગ્ય રીતે વ્યવસ્થિત ઉત્તર લખે છે. જ્યારે 2% વિદ્યાર્થી કોઈક ગરબડ કરતા હોય છે.	

	ઉ.દા. પ્રશ્ન-1 ભારતની રાજધાનીનું નામ આપો. (A) દિલ્હી (B) મુંબઈ (C) પૂણે (D) સૂરત સાચો ઉત્તર : (A) દિલ્હી વિદ્યાર્થીના ઉત્તર : (A) દિલ્હી : (A) : દિલ્હી : (C) દિલ્હી : (A) મુંબઈ નોંધ : આવા સંજોગોમાં વિદ્યાર્થીના હિતને ધ્યાનમાં રાખીને મૂલ્યાંકન કરશી. * ગુણ યોજનાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ વિદ્યાર્થીઓને તથા મૂલ્યાંકનને વધારેમાં વધારે ન્યાય આયવાનો છે. * માર્કિંગ સ્કીમ એ માત્ર માર્ગદર્શિકા છે. સંમૂહી જવાબની રચના કરતા નથી. વિદ્યાર્થીઓને પોતાની અભિવ્યક્તિ હોય છે અને જો એ અભિવ્યક્તિ સાચી હોય તો એ પ્રમાણે ગુણ આપવા. * પસંદગીના પ્રશ્નો જેવા કે (કાઈપણ ચાર) માં વિદ્યાર્થી પસંદગી પ્રમાણે ઉત્તર આપે છે. તો કયારેક દરેક પ્રશ્નોના ઉત્તર સાપે છે. તે સંજોગોમાં જે ઉત્તર સાચા હોય તેના જ ગુણ આપવાના છે. ક્રમાંક મુજબ ગુણ આપશો નહિ. * જો વિદ્યાર્થીએ એક જ ઉત્તર બે વાર લખ્યો હોય તેવામાં પણ જોના વધુ ગુણ આવતા હોય તેને ગણતરીમાં લેવા. * શબ્દ મર્યાદા કરતાં વધુ લખાણના માર્ક્સ કાપવા નહિ. * એક જ પ્રકારની જોડણીની ભૂલોનો ગુણ. એક જ વખત કાપવો. **PART – A** **(વસ્તુનિષ્ઠ પ્રશ્નો)** **(Advanced Reading Skill)**	
1.	નીચે આપેલો ગદ્યખંડ વાંચી તેની નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક-બે વાક્યમાં ઉત્તર લખો. **I.** આજે જીવન કેવું બની ગયું છે ? **ઉત્તર :** આજે જીવન અતિશય ઝડપી અને આંતરિક બની ગયું છે. **II.** વિચિત્ર અનુભવ કયો છે ? **ઉત્તર :** દિવસ દરમ્યાન જીવન જીવવાનો લાગતો ડર એક વિચિત્ર અનુભવ છે. **III.** પોતાને કેવા સાબિત કરવા માટે ડર લાગે છે ? **ઉત્તર :** પોતાને સચોટ સાબિત કરવાનો ડર લાગે છે. **IV.** ડરના કારણે શું ખતમ થવા લાગ્યું છે ? તેનું શું પરિણામ આવ્યું છે ? **ઉત્તર :** ડરના કારણે આપણી માનસિકતા ખતમ થવા લાગી છે તેથી વિના કારણે ગુસ્સો, કંટાળો, નિરાશા, ઉદ્વેગ આ બધું જ ઘેરાવા લાગ્યું છે. **V.** આજે કેવું વ્યક્તિ રહયું નથી ? **ઉત્તર :** આજે સુખ અને શાંતિથી કોઈ જ ડર રાખ્યા વગર જીવનાર કોઈ વ્યક્તિ રહયું નથી.	**5x1=5**

2.	નીચેનું કાવ્ય વાંચી તેની નીચેના પ્રશ્નનો સાચો વિકલ્પ શોધીને લખો. **I.** આ કાવ્યમાં કવિ કોને પ્રશ્નો પૂછે છે ? **ઉત્તર :** (B) ભારતના નાગરિકોને **II.** કવિની દૃષ્ટિએ સ્વતંત્ર ભારતમાં શું જોવા મળતું નથી ? **ઉત્તર :** (A) નૈતિકતા **III.** કવિ દેશવાસીઓને શું કહે છે ? **ઉત્તર :** (C) હર એક હિંદી હિંદ છે. **IV.** કવિ આપણને કેવા થવાનું કહે છે ? **ઉત્તર :** (D) હુશિયાર થવાનું **V.** દેશ કમળની પાંદડીઓની જેમ ખીલે અને સુવાસિત બને એ માટે કવિ શું કરે છે ? **ઉત્તર :** (D) સ્વાતંત્ર્ય દિને બંદગી	**5x1=5**
3.	**(LITERATURE)** નીચેના પ્રશ્નોના યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર લખો. (કોઈપણ પાંચ) **I.** ''આજે તો જ્યાં જુઓ, ત્યાં ચાડી, ચુગલી, નિંદા પ્રપંચનો પાર નથી.'' આ ઉક્તિ ક્યા પાઠની છે ? અને કોણ બોલે છે ? **PG. No. - 32** **ઉત્તર :** (D) અખાનો સંસારત્યાગ – અખો **II.** 'હંકારી જા' કાવ્યના કવિનું નામ જણાવો. **PG. No. - 41** **ઉત્તર :** (C) સુંદરમ્ **III.** 'ઢોરાં' કૃતિનો સાહિત્યપ્રકાર જણાવો. **PG. No. - 89** **ઉત્તર :** (A) લઘુકથા **IV.** ચિરાયુંનું રેશમી વસ્ત્ર સાંધી ન શકાયું કારણ કે....... **PG. No. - 22** **ઉત્તર :** (A) એટલા પાપ વિનાના વર્ષ કોઇની પાસે ન હતા. **V.** 'તમ દામારે નિરાંતે રો, 'માસ્તર! હું છું તો લગણ કોઈ પાંદ ન તોડે,' આ વાક્ય કોણ કોને કહે છે ? **PG. No. - 54** **ઉત્તર :** (D) એક આદમી પૂંજા મેજરને	**5x1=5**

	VI. 'મોરનાં ઇંડાં' પાઠ શેમાંથી લેવામાં આવ્યો છે ? **PG. No. - 66** **ઉત્તર :** (B) માનતા	
4.	નીચેનું કાવ્ય વાંચી, તેની નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો. (કોઈપણ પાંચ) **PG. No. - 78** **I.** કવિ મેળો અને એકલતા કેવાં માગે છે ? **ઉત્તર :** કવિ મેળો માનવીને સંગ અને અકેલતા ટોળેટોળામાં માગે છે. **II.** કવિ કેવું જીવતર માગે છે ? **ઉત્તર :** કાય શ્વાસ એના કેફના કંસુબાને ઘોળે યથાત્ આનંદ – ઉલ્લાસમય જીવતર માગે છે. **III.** કવિને શું નથી આવડતું ? **ઉત્તર :** કવિને તરતાં નથી આવડતું અર્થાત્ મુસીબતનો સામનો કરતાં નથી આવડતું. **IV.** કવિની આંખો કેવી છે ? **ઉત્તર :** કવિની આંખો નિરાશાથી ઘેરાયેલી અને થાકેલી છે. **V.** મૃગજળ કયાં ચળકે છે ? **ઉત્તર :** મૃગજળ મઝધારે એટલે કે પ્રવાહની મધ્યમાં ચળકે છે. **VI.** ઉગતી સવારનો રંગ કેવા છે ? **ઉત્તર :** ઉગતી સવારનો ડ્હોળાયેલો રંગ છે.	**5x1=5**
5.	નીચેનો ગદ્યઅંડ વાંચી તેની નીચેના પ્રશ્નોના એક-બે વાક્યમાં ઉત્તર લખો. (કોઈપણ પાંચ) **PG. No. - 70** **I.** લેખકનો જન્મ કયાં થયો હતો ? **ઉત્તર :** લેખકનો જન્મ મુંબઈના ગામદેવી વિસ્તારની ક્રિપાૅળ હેમરાજની ચાલીમાં થયા હતો. **II.** લેખકની વસાહત કેવી હતી ? તેનું નામ શું હતું ? **ઉત્તર :** કારાવાર પ્રાંતના લોકોએ જોગેશ્વરીમાં સહકારી ધોરણે મકાનો બાંધેલાં. ચાર કુટુંબો રહે એવું એક માળનું મજાનું ઘર. ત્રણ ઓરડા આગળ નાનકડું આંગણું, પાછળ વાડો, આવી વસાહતનું નામ હતું 'સરસ્વતી બાગ'. **III.** લેખકના સુખમાં મીઠાનો ગાંગડો કોણે બન્યું ? **ઉત્તર :** વર્તુળ અને અર્ધવર્તુળાકાર બંગલાઓની વચોવચ્ચ આવેલા કલબના બેઠા ઘાટના એક નાનકડા મકાનમાં ચાલતી મ્યૂનિસિપાલિટીની નિશાળ એટલો સુખમાં મીઠાનો ગાંગડો બની.	**5x1=5**

	IV. 'લેખકની સોસાયટી' શેની પાછળ ઠંકાઈ ગઈ હતી ? **ઉત્તર :** આજે પણ લેખકની આ સોસાયટી છે પરંતુ તે સિમેન્ટ – કંક્રિટની ઈમારતો રૂપી જંગલોમાં એ પૂરેપૂરી ઠંકાઈ ગઈ છે. **V.** લેખકના વાડામાં શેનાં ઝાડ હતાં ? **ઉત્તર :** લેખકના વાડામાં આંબાનાં, જાંબુનાં, વડનાં, તાડનાં તથા સરગવા અને અગથિયાનાં ઝાડ હતાં. **VI.** બપોર થતાં સ્ત્રીઓ પરસાળમાં શું કરતી હતી ? **ઉત્તર :** કારવાર તરફથી સ્ત્રીઓને માથામાં નાખવા રોજ નવી નવી, જાતે ગુંથેલી વઠેન જોઈએ. આથી બપોર થતાં થતાંમાં જ ઘરે ઘરે પરસાળમાં સ્ત્રીઓ ટોળે મળીને વેણીઓ ગૂંથ્યે જતી.	
6.(A)	**(APPLIED GRAMMAR)** સૂચના પ્રમાણે સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર લખો. (કોઈપણ પાંચ) **I.** 'તાગડધિન્ના કરવા' રૂઢિપ્રયોગનો સાચો અર્થ લખો. **PG. No. - 8** **ઉત્તર :** (C) મોજમજા ઉડાવવી **II.** 'પી જવું' રૂઢિપ્રયોગનો સાચો અર્થ લખો. **PG. No. - 14** **ઉત્તર :** (D) સહન કરી જવું. **III.** ''આંખ લાલ થવી'' રૂઢિપ્રયોગનો કયો અર્થ સાચો નથી તે લખો. **PG. No. - 66** **ઉત્તર :** (C) આંખો આવવી **IV.** 'પેટનું પાણી ન હાલવું' રૂઢિપ્રયોગનો સાચો અર્થ લખો. **PG. No. - 66** **ઉત્તર :** (A) નિશ્ચિંત થઈ જવું. **V.** નીચેનામાંથી રૂઢિપ્રયોગ અને તેના અર્થનું કયૂં જોડકું યોગ્ય છે ? **PG. No. - 54** **ઉત્તર :** (D) લોહી ઉકાળા કરવા - જીવબાળવો **VI.** 'મોં ફેરવી લેવું' રૂઢિપ્રયોગનો સાચો અર્થ આપો. **PG. No. - 22** **ઉત્તર :** (B) અણગમો વ્યક્ત કરવો	**5x1=5**

(B)	સૂચના પ્રમાણે સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર લખો. (કોઈપણ ત્રણ) **I.** નીચેના વાક્યમાંથી સંયોજકવાળું વાક્ય શોધીને લખો. **ઉત્તર :** (B) વળાવિયા તરીકે કામ કરે ત્યારે જીવના જોખમે એ સામનો કરે. **II.** નીચેના વાક્યમાં યોગ્ય સંયોજક મૂકો : આજે ગાંધી જયંતિ છે ________ શાળામાં સ્વચ્છતા અભિયાન રાખવામાં આવ્યું છે. **ઉત્તર :** (A) એટલે **III.** નીચેના વાક્યોમાંથી સંયોજકવાળું વાક્ય શોધીને લખો. **ઉત્તર :** (D) છોકરાંઓને એમણે એવાં સમજાવેલાં કે કોઈ છાડે ઉપાડયાનુ પાપ ન કરે. **IV.** નીચેના વાક્યમાં યોગ્ય સંયોજક મૂકો : ________ આપને મદદ કરી શકુ ________ રાજી થાઉં. **ઉત્તર :** (C) જો, તો	**3x1=3**
(C)	સૂચના પ્રમાણે સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી ઉત્તર લખો. (કોઈપણ ચાર) **I.** નીચેનામાંથી લેખનરૂઢિ અને ભાષાશુદ્ધિની દૃષ્ટિએ સાચું વાક્ય લખો. **ઉત્તર :** (A) મીનાએ ઘણાં સફરજન ખાધાં હતાં. **II.** નીચેનામાંથી લેખનરૂઢિ અને ભાષાશુદ્ધિની દૃષ્ટિએ સાચું વાક્ય લખો. **ઉત્તર :** (B) સવિનય આપને હું આ હકીકત જણાવું છે. **III.** નીચેનામાંથી પદક્રમ અને પદસંવાદની દૃષ્ટિએ સાચું વાક્ય લખો. **ઉત્તર :** (A) રાક્ષસો હવનમાં હાડકાં નાખતા હતા. **IV.** નીચેનામાંથી પદક્રમ અને પદસંવાદની દૃષ્ટિએ સાચું વાક્ય શોધો. **ઉત્તર :** (B) મને ભેંસનું શુદ્ધ ઘી આપો. **V.** નીચેનામાંથી લેખનરૂઢિ અને ભાષાની દૃષ્ટિએ કયું વાક્ય અયોગ્ય છે ? તે શોધો. **ઉત્તર :** (D) શિયાળામાં ઠંડો પડે છે.	**4x1=4**
(D)	નીચેના વાક્યોના સૂચના પ્રમાણે કાળ ઓળખાવો. (કોઈપણ ત્રણ) **I.** નીચેના વાક્યોમાંથી પૂર્ણ વર્તમાનકાળનું વાક્ય શોધો. **ઉત્તર :** (A) શિક્ષકો અને વિદ્યાર્થીઓ પ્રવાસે ગયો છે.	**3x1=3**

	II. નીચેના વાક્યોમાંથી ચાલું ભૂતકાળનું વાક્ય શોધો. **ઉત્તર :** (A) મમ્મી દરરોજ સ્વાદિષ્ટ રસોઈ બનાવતી હતી. **III.** નીચેના વાક્યોમાંથી પૂર્ણ ભૂતકાળનું વાક્ય શોધો. **ઉત્તર :** (C) બેસ વાગે એ પહેલાં જ બાળકો વર્ગમાં બેસી ગયાં હતાં. **IV.** નીચેના વાક્યોમાંથી સાદા ભવિષ્યકાળનું વાક્ય શોધો. **ઉત્તર :** (B) આપણે આચાર્યશ્રીને બોલાવીને આપણા વર્ગશિક્ષકનો જન્મદિન ઉજવીશું.		
7.	**PART – B** **(વર્ણનાત્મક પ્રશ્નો)** **(Literature)** નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં ઉત્તર લખો. (કોઈપણ ત્રણ) **I.** અર્જુનના દૃષ્ટાંત દ્વારા કવિ શો સંદેશો આપે છે ? **PG. No. – 11** **ઉત્તર :** અર્જુનના દષ્ટાંત દ્વારા કવિ કહે છે કે સમયની ગતિ કોઈ જાણી શક્યું નથી. મનુષ્ય બળવાન નથી પણ સમય બળવાન છે. મહાભારતનું યુદ્ધ પૂરું થયા પછી અર્જુન ભગવાન કૃષ્ણને મળવા ગયો. ભગવાન મળ્યા નહિ પરંતુ પાછા ફરતાં અર્જુનને પોતાના જેવુ કોઈ બળવાન નથી એવો વિચાર આવ્યો. ભગવાન કાબાનો વેશ ધારણ કરીને અર્જુનને લૂંટી લીધો. અને અર્જુન પાસે ધનુષ્યબાણ હોવા છતાં તે હારી ગયો આથી સમજાય છે કે સમયથી વધુ કોઈ બળવાન નથી. **II.** વનરાઈમાં આગનું દૃશ્ય કેવું હતું ? **PG. No. – 49** **ઉત્તર :** જંગલમાં આગ લાગી હતી અને આગની જવાળાઓ છેક આભ સુધી પહોંચી છે. પવનની દિશામા આગ આગળ વધી રહી છે. અને તે વડલાથી ઘણી નજીક પહોંચી ગઈ છે. એ જવાળાઓ થોડી જ ક્ષણોમાં વડલાને સ્પર્શન જશે. આમ, આગનું દૃશ્ય ખૂબ ભયંકર હતું. એ થોડા જ સમયમાં જંગલને બાળીને ખાખ કરી શકિ તેમ હતું. **III.** નગરજીવનનું બંધિયારપણું બાને શી રીતે સતાવે છે ? **PG. No. – 93** **ઉત્તર :** નગરમાં બારીબારણાં આખો દિવસ બંધ જ રહે છે. ઘરમાં એની એ જ હવા ફર્યા કરે છે. રસોઈની વાસ આખો દિવસ ઘરમાં જ રહે છે. ફ્રિજમાં મૂકેલો વાસી ખોરાક ખાય છે. રસોઈ અઠવાડિયામાં એક જ વાર બને છે. પંખા અને વોશિંગ મશીનના. અવાજથી માથું દુઃખી જાય છે. તેમજ પુરુષ અને સ્ત્રીઓ એકબીજાની પતિ-પત્નીના હાથ પકડીને નાચે છે. માટે નગરજીવનનું બંધિયારપણું બાને અકળાવી દે છે. **IV.** ગંગાસતી કઈ આશા છોડીને શેમાં ધ્યાન ધરવાનો ઉપદેશ આપે છે ? **ઉત્તર :** ગંગાસતી આ લોક અને પરલોકની આશા છોડીને ભક્તિ અને ઈશ્વર સ્મરણમા મન પરોવવાનું કહે છે. જગતમાં મળેલી સિદ્ધિઓ તથા વૈભવને તરણાં સમાન મિથ્યા નણી. અભિમાની ન બનવા બને સર્વ વ્યક્તિઓમાં સ્વમાન ભાવે વનવાનું. તેમજ દુર્જનનો સાથ છોડી મનથી હમેશાં મક્કમ રહેવું. સામ જગતની મોહમાયા છોડીને ઈશ્વરમય જીવન જીવવાનું કહેવામાં આવ્યું છે.	**3x2=6**	

8.	નીચેના પ્રશ્નોના સવિસ્તર ઉત્તર લખો. (કોઈપણ એક) **I.** ક્રોધી સ્વભાવને જીતવા ગંગાસતી શો ઉપદેશ આપે છે. **PG. No. – 2** **ઉત્તર :** કૃતિ = ક્રોધી સ્વભાવને કર્તા = ગંગાસતી સા.પ્ર. = પદ સંતકવયિત્રી ગંગાસતીએ માનવ જીવનનાં આધારરૂપ અણમોલ પાસાઓનો અભ્યાસ કરીને, જગતને ઉપદેશ આપવાના હેતુથી વિવિધ કાવ્યરચનાઓ કરી છે. અધ્યાત્મને માર્ગે જનાર ષડ્રિપુ પર વિજય મેળવવા ક્રોધને ત્યાગીને. મનના વિરોધને દૂર કરવો જોઈએ. સર્વ સાથે સમાનભાવે વર્તવું જોઈએ. સંસારની આસક્તિનો ત્યાગ કરીને, હૃદયની નિર્મળતાથી કામ પર વિજય મેળવવો જોઈએ. જગતના વૈભવને મિથ્યા ગણીને દુર્જનનો સંગ છોડી દેવો જોઈએ. જગતમાં મળેલી સિદ્ધિઓને નરણાં સમાન ગણવી અને અભિમાની ન બનવું જોઈએ. જગતનો વૈભવ મિથ્યા ગણવો અને દુર્જનનો રાગ ટાળી દેવો જોઈએ. આલોક અને પરલોકની આશા છોડીને અભ્યાસમાં ધ્યાન ધરી ઈશ્વરમય જીવન જીવવું જોઈએ. → વિષયવસ્તુ - **2** ગુણ → ભાષાશુદ્ધિ અને વાક્યરચના - **1** ગુણ **3** ગુણ **II.** 'હંકારી જા' શીર્ષકનો કેન્દ્રવર્તીભાવ સ્પષ્ટ કરો. **PG. No. – 42** **ઉત્તર :** કૃતિ = હંકારી જા કર્તા = સુંદરમ્ સા.પ્ર. = ઊર્મિકાવ્ય પ્રકૃતિનાં પરમતત્વની આરાધના જેમની કવિતાઓમાં કેન્દ્રસ્થાને છે. આ કાવ્યમાં કવિ ઈશ્વરને મનના માલિક અને તારણહાર કહે છે. આ કાવ્યમાં ભક્ત હૃદયની ઉત્સુકતા અને પ્રભુદર્શનની મુંખના અતિ લાઘવ સાથે રજૂ થઈ છે. કવિ પોતાના જીવનનું સૂનાપણું દૂર કરીને જીવનરૂપી વીણાના. બે સૂર વગાડી જયા કહે છે. બે સૂર એટલે કે નામ સ્મરણ અને પ્રભુભક્તિ, ઝંઝાના ઝાંઝર પહેરીને પ્રભુદર્શનની ઈચ્છાને પૂર્ણકરવા વિનવે છે. અભિમાનને કારણે બનેલી આંખો પરથી અજ્ઞાનનો પડદો ઉપાડીને ઈશ્વરના સાક્ષાત્કારનું સાણેલું બતાવવા કહે છે. જીવનની નીરસતા અને શુષ્કતાને દૂર કરીને હૃદયને પ્રસન્ન અને મોહમાયાથી મુક્ત કરવા અરજ કરે છે. રામદર્શનની ભૂખી શબરીના બોર આરોગીને એની પ્રભુદર્શનની ઝંખના પૂર્ણ કરી. એમ મારી પણ એ ઇચ્છા પૂરી કરી. હે પ્રભુ! મારે સંસારરૂપી સાગરને કિનારે બંધાવું નથી પણ સમુદ્રના મોજની સેર કરવી છે. એટલે કે પરમતત્વને પામવું છે. એ માટે કાવ્યના અંતમાં કાય ઈશ્વરને મનના માલિક કહીને એમની જીવનરૂપી હોદીને ઈચ્છા અનુસાર હંકારીને પ્રભુ સમીપ લઈ જવાં કહે છે. → વિષયવસ્તુ - **2** ગુણ → ભાષાશુદ્ધિ વાક્યરચના - **1** ગુણ **3** ગુણ	**1x3=3**

III. 'વતનનો તલસાર' કાવ્યમાં વ્યક્ત થતો કવિનો કવ્યાંત વર્ણવો.

PG. No. – 61

ઉત્તર :

કૃતિ = વતનનો તલસાર

કર્તા = રમણીક અચલવાળા

સા.પ્ર. = સોનેર

વતનનો તલસાર કાવ્યમાં વતનવિરહની વેદના વર્ણવી છે તે દેહને નહિ પણ આત્માને વિહુવળ બનાવે છે.

કાય પોતાની જન્મભૂમિએ જવા જેમ માતાથી વિખૂટો પડેલો બાળક જી તલખાર અનુભવે તેવો જ તલખાર કવિ અનુભવે છે.

જન્મભૂમિમાં પાણી ભરીને જતી કમર લળતી પનિહારીઓ, પાકથી બહેરાતા એતરો, ખેડૂતોનાં મધૂર ગીતો, ગંભીર વડલાનું ઝાડ, શંભુનું જીર્ણ હેરું, વાગોળતાં પશુઓ, મંદિરો પર લહેરાતી ભગવા રંગની ધજા, વહાલી બહેન, લંગોટિયા મિત્રો, વગેરે બધુ જ છે. પણ તેમની મમતામયી કાલગંગામાં વિલીન થયેલી મા જ નથી. એ વિચારે કવિની વેદના ચરમસીમાએ પહોંચે છે. જનની રહિત જન્મભૂમિથી અસંતુષ્ટ કવિને જનની સહિતની વિદેરાભુમિમાં પૂર્ણ રીતે વાગેળવાની ઝંખના કરે છે.

વિષયવસ્તુ   - **2** ગુણ

ભાષાશુદ્ધિ   - **1** ગુણ

વાક્યરચના   ————

3 ગુણ

---

9. નીચેના પ્રશ્નોના સવિસ્તર ઉત્તર લખો. (કોઈપણ ત્રણ) — **3x3=9**

PG. No. – 8

I. 'કુસુમનું કઠણ તપ' શીર્ષકની યોગ્યતા સ્પષ્ટ કરો.

ઉત્તર :

કૃતિ = કુસુમનું કઠણ તપ

કર્તા = ગોવર્ધન રામ ત્રિપાઠી

સા.પ્ર. = નવલકથાખંડ

આ નવલકથા ખંડમાં વિદ્યાચતુર અને ગુણિયલની મોટી દીકરી કુમુદનું જીવન સરસ્વતી ચંદ્રના ગૃહત્યાગને કારણે દુ:ખમય બની ગયું હતું. કુમુદની બહેન કુસુમ હોંશિયાર અને બુદ્ધિશાળી હતી. પશ્ચિમના આચાર-વિચારની ઊંડી છાપ તેના વ્યક્તિ પર પડી હતી. બહેન કુમુદની વેદનાથી તે અજાણે ન હતી. પિતા કુસુમ પરણીને દુ:ખી થાય તેન ન ઇચ્છતા જ્યારે માતા અને સુંદર. કુસુમ પરણીને સુખી થાય તેમ ઈચ્છતાં હતાં. આ પડઘો કુસુમના મન પર પડતો તે આજીવન. કુંવારી રહેવાનું વિચારે છે. અને માળણ જેવું જીવન જીવવાનો પ્રયત્ન શરૂ કરે છે. પોતે ચૂલો બનાવી ખીચડી બનાવે છે. જાડું અન્ન ખાય છે. જાડો અને કાળો સાડલો પદેરે છે. ભૂંગળી વડે દેવતા સળગાવે છે. જેનાથી ધૂમાડો તેની આંખમાં જતાં તેની ઓળ કેસૂડાના ફૂલ જેવી લાલ બની જાય છે આમ કુસુમ સૂંદરકાકી દ્વારા સમજાવવા છતાં પોતાના વિચારોમાં મકકમ રહી કઠોર તપ આદરે છે. એ દૃષ્ટિએ આ શીર્ષક યોગ્ય છે.

વિષયવસ્તુ - **2** ગુણ

ભાષાશુદ્ધિ - **1** ગુણ

વાક્યરચના ————

3 ગુણ

II. 'અખાનો સંસારત્યાગ પાઠના આધારે અખાની પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ આપો'.

PG. No. – 37

ઉત્તર :

કૃતિ = અખાનો સંસારત્યાગ
કર્તા = ચંદ્રવદન ચી. મહેતા
સા.પ્ર. = નાટિકા

આ કૃતિમાં લેખકે અખાની પરિસ્થિતિનો ચિતાર વર્ણવ્યો છે. પોતાના માતા-પિતા અને બહેનના મૃત્યુ બાદ અખા ને જમના ધર્મની બહેન બની હતી. અને જમના પણ અખા પ્રત્યે એટલું જ હેત રાખતી હતી. તેણે અખાને સાચવવા આપેલા ત્રણસો રૂપિયા કઢાવવા તે અપા પાસે કેઠી ઘડાવે છે. અને કેઠી બની ગયા પછી અખા પરના અવિશ્વાસ અને લોકોની લોકોની કાનભેનિરેણીના કારણો તે ચાકેસી પાસે ખરાઈ કરાવે છે. આ વાતની જાણ થતો અખાને આ જગતની મોહમાયાની નિરર્થકતા સમજાઈ ગઈ હતી.

બીજી તરફ પાંચ-પાંચ વર્ષે સુવેદારની ટંક શાળામાં સંપૂર્ણ પ્રામાણિકતા અને ઇનાનદારીથી કામ કરવા છતાં તે પણ અખા પર અવિશ્વાસ કરે છે.

સાથી અખાને ખ્યાલ આવે ઈક માનવજીવન કેટલું સડેલું છે. માયાનાં આવરણ કેવા કેવા રંગો દેળાડે છે. અને આ માયાની ઈન્દ્રજાળથી કોઈ બચી શકતું નથી. સોનું ઘડ્યું ત્યારે આ આળ આવ્યોને ? અરે માટે સોનીનો ધંધોજ નથી કરવો અને આ સંસાર પણ ત્યાગ કરવા જેવી પરિસ્થિતિમાં તે આવી પડે છે.

વિષયવસ્તુ – **2** ગુણ
ભાષાશુદ્ધિ – **1** ગુણ
વાક્યરચના ———

3 ગુણ

III. નારાયણ હેમચંદ્રની 'નિખાલસતા અને સાદાઈ' વિશે પાઠને આધારે લખો.

PG. No. – 15

ઉત્તર :

કૃતિ = નારાયણ હેમચંદ્રની
કર્તા = ગાંધીજી
સા.પ્ર. = આત્મકથાખંડ

નારાયણ હેમચંદ્ર રંગે-રૂપે – સ્વભાવે અવાજે પોશાકે પૂરેપૂરા વિચિત્ર હોવાં છતાં તેની નિખાલસતા, અતૂર ધીરજ સાદગી અને આત્મવિશ્વાસ જેવા ગુણોને કારણે એક અલગ છાપ ઉપજાવે છે.

નારાયણ હેમચંદ્ર બેડોળે પારભૂન પહેરતા. ઉપર ઓળાઇ ગયેલો. કોઠ લેથી મલેર બદામી રંગનો નેક ટાઈ વિનાનો પારસી ઘાટનો પણ ડોળ વિનાનો કોટ અને માથે ફુમતાંવાળી ઊનની ગૂંથેલી ટોપી પહેરતા હતા.

કાર્ડિનલ મેનિંગ અને જાર્ન બંર્સવા પ્રયત્નોની ગોદીના મજૂરોની હળતાલ બંધ રહી હતી. આ સોમિખીને હેમચંદ્ર આ સાધુ પુરુષને મેળવા જવાનું નક્કી કરે છે. ગાંધીજી દસ્તૂર મૂજબનો પોશાક ધારણ કરે તે ત્યારે નારાયણ હેમચંદ્ર એ જ કોટ અને એ જ પાટલૂન પહેવી હતા. અને વેળી કરેતા હતા કે ''મહાપુરુષો કદી પોષાક સામું જોતા.

નથી, એ તો હૃદયને તપાસે છે. તેમને કોઈ જ ઠાઠ કે ભપકો ન હતો એકદમ આખું જીવવા જીવળા હતા.

વિષયવસ્તુ – **2** ગુણ
ભાષાશુદ્ધિ – } **1** ગુણ
વાક્યરચના ———
કુળ ગુણ = **3** ગુણ

IV. ન્યાય અંગેના સાક્રેટિસના વિચારો પાઠના આધારે વર્ણવો.

PG. No. – 84

ઉત્તર :

કૃતિ = સત્વવીર સાક્રેટિસ
સા.પ્ર. = ચરિત્ર નિબંધ

સાક્રેટિસ આચાર અને વિચારમાં પવિત્ર અને સદાચારી હતો. એ વખતે ભૂતમહેનત પ્રત્યે અનાદરનું પ્રમાણ વધારે હતું. રાજનીતિજ્ઞો અને કવિઓ કરતાં કારીગરોની સમજણ મહેનત વિશે વધારે હતી. સાક્રેટિસ એવું માનતો હતો કે, 'પોતાની આવડત કેળવીને પોતાની ફરજ અદા કરે તે જ ઉત્તમ માણસ'.

સાક્રેટિસ પર યુવાનોને ભડકાવવાનો અને નગરદેવતાને ન માનવાનો આરોપ મૂક્યો. તેના પર કેસ ચાલ્યો અને મોતની સજા થઈ.

ક્રીટો, પ્લેટો અને બીજા મિત્રોએ સાક્રેટિસને ભગાડવા માટે મુક્ત કરી પણ સાક્રેટિસે કહ્યું કે 'એથેન્સવાસીઓએ ભલે' મને અન્યાય કર્યા હોય પણ અન્યાયનો જવાબ અન્યાયથી જૂઠાણાંનો જવાબ જૂઠાણાંથી અને પાપનો જવાબ પાપથી આપવો એ કદી વ્યાજબી નથી. 'જેલમાંથી ભાગી જવું તો કાયદાનો ભંગ કરીને રાજ્ય અને નાગરિકોને નુકસાન પહોંચાડ્યું કહેવાય.

એ વખતે એથેન્સમાં ઝરે આપીને મોતની સજા કરવામાં આવતી. સાક્રેટિસ ઝેરને શરબતની જેમ આનંદથી પી ગયો. એથેન્સવાસીઓએ એક મહાન પુરુષને ઝરે આપીને દૂનિયામાંથી વિદાય કર્યો.

વિષયવસ્તુ –	**2** ગુણ
ભાષાશુદ્ધિ અને વાક્યરચના	**1** ગુણ
કુળ =	**3** ગુણ

V. 'થીંગડું' પાઠના સંદર્ભમાં પ્રભાશંકરના જીવનનો પરિચય કરાવી.

PG. No. – 23

ઉત્તર :

કૃતિ = થીંગડું
કર્તા = સુરેશ જોષી
સા.પ્ર. = નવલિકા

'બીજી થોડીક' વાર્તામાંથી લેવાયેલી આ નવલિકામાં પ્રભાશંકરના દુ:ખી જીવનનું અસરકારક આલેખન કરવામાં આવ્યું છે. પ્રભાશંકર એક ગરીબ બ્રાહ્મણના પુત્ર હતા. તેમના પિતા ગોરપડું કરીને ઘર ચલાવતા હતા. પ્રભાશંકરના કુટુંબની હાબત 'એક સાંધીએ ત્યાં નરે તૂટે' એવી હતી. ત્રણ-ચાર વરસ નબળા ગયા. તેમનું ઘર આગમાં બળીને ખાક થઈ ગયું. તેમની પાસે જમીન તો તસુ સરખીય ન હતી. પિતાની ઓછી આવક અને ત્રણ બહેનોને પરણાવવાની જવાબદારી પ્રભાશંકર પર હતી. માટે તેઓ પંદર વર્ષની ઉંમરે એક વેપારીની દુકાનમાં તમાકુંનાં પડીકાં વાળવાની નોકરી કરી. પાંચડે વરસ રાહ જોયા પછી આખરે એક દૂરના નામમાં પંદર રૂપિયાના પગારની પ્રાથમિક શિક્ષકની નોકરી જાળી ગઈ. બહેનોના લગ્ન અને બધી જવાબદારીઓ પૂર્ણ કરતાં તેમની ઉંમર પાંત્રીસ વર્ષની થઈ હતી. પ્રભાશંકરે પાંત્રીસ વર્ષે પારવતી સાથે સંસાર માંડયો હતો. પણ સંસારનો ઠસરડો કરતાં બધાં જ જીવનરસ સૂકાઈ ગયો હતો.

તેમના મોટા દીકરા મણિશંકરનું અકાળે અવસાન થયું. આ કારમા ઘામાંથી પ્રભાશંકર બહાર આવ્યા ન હતા. ત્યાં તો તેમનાં પત્ની પાર્વતીનું અવસાન થયું. તેને કારણે પ્રભાશંકર સાવ અકેલા પડી ગયા હતા.

આમ તેમનું જીવન સતત ડુ:ખમય રવ્યું દતું.

વિષયવસ્તુ – **2** ગુણ
ભાષાશુદ્ધિ – **1** ગુણ
વાક્યરચના
3 ગુણ

10.	નીચે આપેલા સાહિત્પકારનો દસ-વાર વાક્યામાં પરિચય કરાવો. (કોઈપણ એક) **I.** ઉમાશંકર જોશી **II.** ગોવર્ધનરામ ત્રિપાઠી લેખક પરિચય - પ્રસ્તાવના - પ્રારંભિક પરિચય } 01 ગુણ - શિક્ષણ - વિશિષ્ટ સિદ્ધિયો } 01 ગુણ - સાહિત્ય ક્ષેત્રે પ્રદાન } 02 ગુણ કુળ ગુણ 04 ગુણ	**1x4=4**
	(Effective Writing Skill)	
11.	નીચે આપેલા વિષય પર આશરે **200** શબ્દોમાં નિબંધ લખો. (કોઈપણ એક) **I.** શિક્ષણમાં પ્રવાસનું મહત્વ : મુદ્દા : પ્રસ્તાવના – પ્રવાસના વિવિધ ફાયદા પ્રવાસના સ્થળોનું મહત્વ અને તેનું સૌંદર્ય – સામૂહિક જીવનનો અનુભવ - ઉપસંહાર **II.** 'આધુનિક યુગનું મહાદૂષણ : પ્રદૂષણ'. મુદ્દા : પ્રસ્તાવના – વધતુ જતુ પ્રદૂષણ પ્રદૂષણ થવાનાં કારણો - પ્રદૂષણની ભયાનક અસરો – પ્રદૂષણ રોકવાના ઉપાયો – ઉપસંહાર **III.** જનસેવા એ જ પ્રભુસેવા : મુદ્દા : પ્રસ્તાવના - જનસેવા એ જ સાચી પ્રભુસેવા – સંતો અને મહાપુરુષોનો ઉપદેશ – સેવાનો કપરો માર્ગ – આજના યુગમાં જનસેવાનો આદર્શ - ઉપસંહાર	**1x8=8**

	* **મૂલ્યાંકન બિંદુ :** પ્રસ્તાવના - 1 ગુણ વિષયવસ્તુ – 3 ગુણ ભાષા અભિવ્યક્તિ 1 ગુણ ભાષાશુદ્ધિ અને વાક્યરચના 2 ગુણ ઉપસંહાર 1 ગુણ કુલ 8 ગુણ	
12.	તમારી શાળામાં ઉજવાયેલ વૃક્ષારોપણનો આશરે **100** શબ્દોમાં અહેવાલ લખો. **અથવા** તમારી શાળામાં યોજાયેલ પુસ્તક પ્રદર્શનનો અહેવાલ આશરે **100** શબ્દોમાં લખો. **મૂલ્યાંકન બિંદુઓ :** પ્રારંભ - 1 ગુણ વિષયવસ્તુ – 2 ગુણ ભાષા અભિવ્યક્તિ - 1 ગુણ ભાષાશુદ્ધિ અને વાક્યરચના 1 ગુણ કુલ ગુણ 5 ગુણ	
13.	તમારા વિસ્તારમાં સર્જાતિ ટ્રાફિક સમસ્યા અંગે ટ્રાફિક અધિકારીને પત્ર લખો. **અથવા** તમારા વિસ્તારમાં સફાઈ કર્મચારીઓ અનિયમિત આવતા દોવાની ફરિયાદ કરતો પત્ર નગરપાલિકા પ્રમુખશ્રીને લખો. **મૂલ્યાંકન બિંદુઓ :** સરનામું અને તારીખ - 1 ગુણ સંબોધન અને અભિવાદન - 1 ગુણ વિષયવસ્તુ અને ભાષાશુદ્ધિ – 2 ગુણ સમાપન અને સિખિતંગ - 1 ગુણ કુલ ગુણ - 5 ગુણ **ખાસ નોંધ :** પ્રશ્નપત્રમાં જો પ્રત્યેક કે પ્રતિમાંથી કોઈનું નામ કે સરનામું આપ્યું ન હોય તો વિદ્યાર્થીઓએ પોતાની આગવી આળખ થાય એવું નામ કે સરનામું લખવું નથી.	**1x5=5**
	- o O o -	